

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Tanulhatunk a kommunizmusból? – Kelet és nyugat párbeszéde Amszterdamban

[Review of: *It Won't Be Long Now, Comrades! Exhibition at Framer Framed, Amsterdam, 2017*]

Deim, R.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Deim, R. (2017). Tanulhatunk a kommunizmusból? – Kelet és nyugat párbeszéde Amszterdamban: [Review of: *It Won't Be Long Now, Comrades! Exhibition at Framer Framed, Amsterdam, 2017*]. Web publication or website, artPortal.
<https://artportal.hu/magazin/tanulhatunk-kommunizmusbol-kelet-es-nyugat-parbeszede-amszterdamban/>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Tanulhatunk a kommunizmusból?

– Kelet és nyugat párbeszéde

Amszterdamban

Deim Réka • 2017. 11. 18. | Olvasási idő: 7 perc

Amszterdam kortárs művészet video

Az 1917-es forradalom apropóján nem a megghiúsult utópiákra, nem is a totalitárus rendszerekre, hanem a forradalmi gondolkodás szubverzív jellegére összpontosít az a kiállítás, amely most zárt a Framer Framed-ben.

It Won't Be Long Now, Comrades!

Framer Framed, Amszterdam

2017. szept. 14.- nov.12.

“- Mi újság Moszkvában?

– Jó híreim vannak. A legutóbbi tömeges perek fényes sikert hoztak. Kevesebb, de jobb szovjet ember maradt köztünk. Mi az ott?

– Kalap, elvtársnő. Női kalap.

– Hogy maradhat fenn egy olyan civilizáció, amely efféle holmikat tesz a nők fejére? Nem húzzák sokáig, elvtársak.”

Amikor az orosz Ninocska (Greta Garbo) megpillantja egy párizsi kirakatban az értelmetlenül pazarló kapitalista dekadenciát szimbolizáló női kalapot Ernst Lubitsch klasszikusában (*Ninocska*, 1939), meggyőződéssel nyugtatja meg elvtársait a kapitalizmus közelgő bukásáról. Ez a szocializmust és a kapitalizmust egyaránt finoman kritizáló szatíra inspirálta az *It Won't Be Long Now, Comrades!* című kiállítás kurátorait, akik az 1917-es „nagy októberi szocialista” forradalom századik évfordulója alkalmából az ellenállás emancipációs lehetőségeit vizsgálják a mai Európában a poszt-szocialista régióból meghívott művészek munkáin keresztül.

Marge Monko: *I (Don't) Want a Baby* (2017) Photo: Eva Broekema / *Framer Framed*

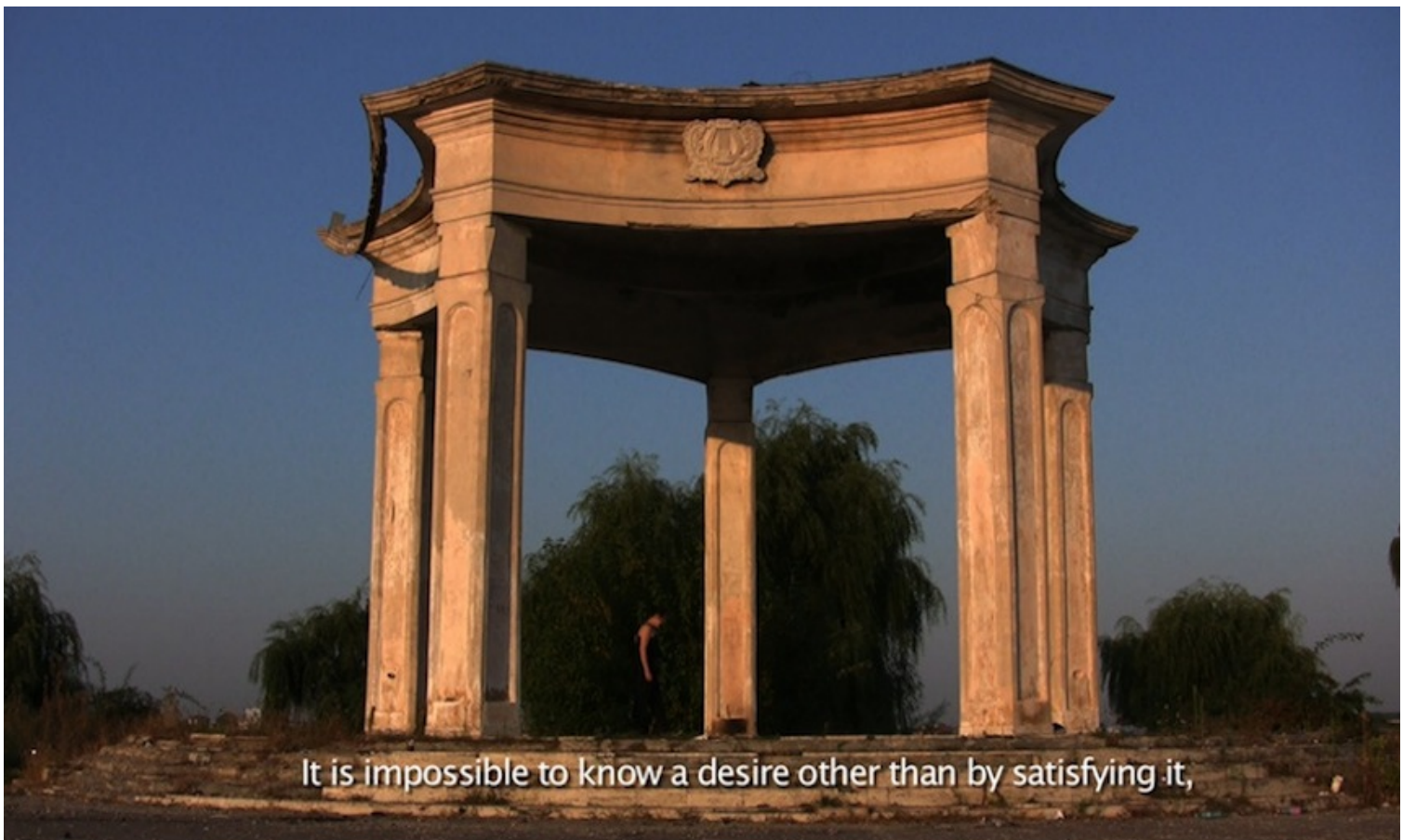
A kiállítás újabb állomása a *Framer Framed* és a kurátorok, az orosz Katia Krupennikova és a lett Inga Lāce hosszútávú kutatási projektjének. A project korábbi fázisában az *Impossible Dialogues* programsorozat keretein belül akademikusok, kurátorok és művészek reflektáltak a Kelet- és Nyugat-Európa múltértelmezési stratégiái között tátongó szakadék áthidalhatóságának problémáira. Magyar részről András Edit (*Impossible Dialogues – First Edition*, 2016. április 9.) és Junghaus Tímea (*Impossible Dialogues – Contested memories, conflicting presences*, 2016. május 26.) vett részt a beszélgetéseken.

A kurátorok egy olyan perspektívát kívánnak láthatóvá tenni, amely túlmutat az orosz forradalom és a szovjet-típusú szocializmus egynézőpontú, a Hidegháború óta népszerű megítélésén. A kommunista utópia és az 1917-es forradalom sztereotipikus megközelítése a történelmi traumákra, illetve a politika- és gazdaságtörténetre fókuszálva a forradalmat követően kialakuló totalitárius rendszereken alapul, amelyek saját autoriter céljaikhoz használták fel a kommunista ideológiát, és jóvátehetetlen károkat okoztak lakosságuknak. A kurátorok szerint az ezirányú kutatás kevés figyelmet szentel a forradalmi gondolkodásban gyökerező társadalmi mozgalmak és eszmék sokszínűségének vizsgálatára, így ők nem a megghiúsult utópiákra összpontosítanak, hanem a forradalmi gondolkodás szubverzív jellegére a múltban gyökerező, de a jelenben releváns problémák kapcsán.

Nikolay Oleynikov: *IN A COLD SWEAT I JUMPED OUT OF MY BED, I DREAMT THAT UPRISING WAS NO LONGER POSSIBLE*, 2016. Photo: Framed Framed

A kiállítás egyik központi darabja Nikolay Oleynikov, a Chto Delat orosz művészcsoporthoz tartozó tagjának *IN A COLD SWEAT I JUMPED OUT OF MY BED, I DREAMT THAT UPRISING WAS NO LONGER POSSIBLE...* című műve (2016). A forradalom és a szerelem transzformatív ereje – a *Ninocskára* rímelve – szorosan összefügg Oleynikov művében. A használt lepedőkre és törölközőkre varrt, verseket és dalokat idéző feliratok a forradalom izgalmát a szerelem szenvedélyével hozzák párhuzamba. Amint a cím által felvázolt jelenetben a mű képzeletbeli főszereplője rémálmából felriadva arra eszmél, hogy szerelme elhagyta (erre utal több felirat is, pl. „You left me”), az alvással összefüggésbe hozott politikai passzivitás és a transzgresszív erejű szerelem elvesztése összekapcsolódik. Eszerint a forradalmi szenvedélyben rejlő új élet lehetősége és a hétköznapi átforgatásának képessége csak valahol az álom és a valóság közötti pillanatban, a forradalmi momentumban lehetséges.

Irina Bucan: It is now a matter of learning hope (2014)

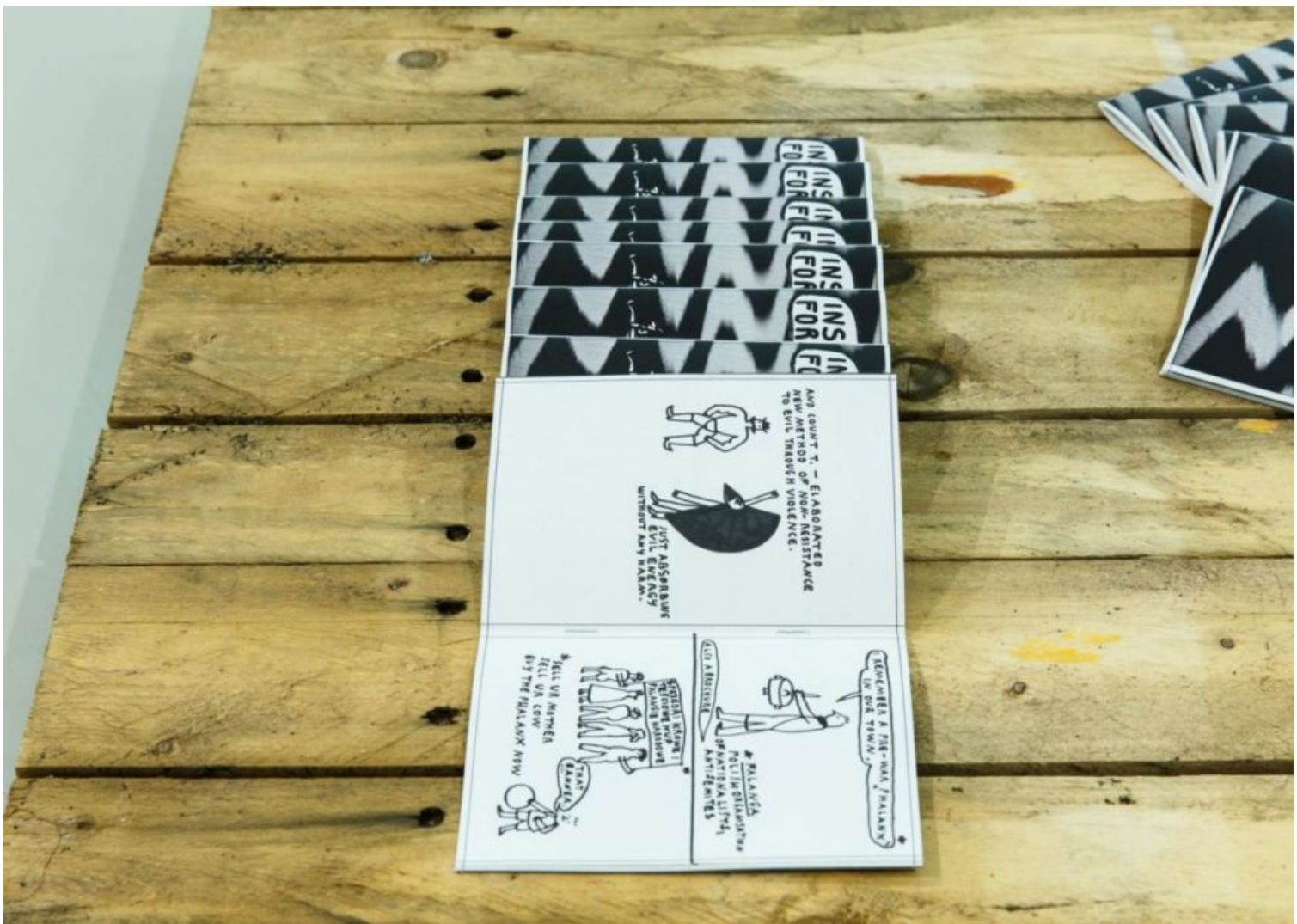
A forradalmi utópiák természetére és megvalósíthatóságára vonatkozó elméleti kérdések visszhangoznak Irina Bucan *It is now a matter of learning hope* (2014) című videójában (amely Budapesten, az FKSE Stúdió Galériájában is látható volt), amelyben egy művész olyan szerzőktől származó tételeket próbál memorizálni, mint Thomas More, Karl Marx és Vilem Flusser. Egy további fontos elem is megjelenik a műben: a tér/köztér mint a társadalmi mozgások helyszíne, illetve mint a történelmi beágyazottság indikátora. A videó ugyanis a bukaresti Morii-szigeten, Ceaușescu befejezetlen építészeti projektjének maradványai között játszódik, ami nemcsak a kontextust határozza meg, hanem az utópikus ideológiákra való reflexió lényegi elemeként is szolgál.

Željka Blakšić: *Whisper – Talk – Sing – Scream*, 2013 Photo: Eva Broekema / Framer Framed

A köztér egy másik elméleti aspektusa vetődik fel Željka Blakšić performansz-dokumentációjában (*Whisper – Talk – Sing – Scream*, 2013), amely a közügyekben, különösen a marginalizált helyzetű társadalmi csoportok problémáival kapcsolatban vállalt aktív szerepvállalásra ösztönöz. A videón politikai aktivisták által írt ellenállási dalokat adnak elő fiatal lányok gyermekdalok formájában különféle zágrábi tereken. A mű a feminista elmélethez is kapcsolódik, hiszen megkérdőjelezi azokat a társadalmi normákat, amelyek miatt szokatlan a gyermek, és különösképp a lánygyermek politizált jelenléte a köztéren és a közügyekben.

A Szovjetunió modern nőtípusa és a feminista mozgalmak kapcsolata Marge Monko *I (Don't) Want a Baby* (2017) című munkájának témája. A társadalom építésében aktívan részt vállaló, független szovjet nő pozícióját plasztikusan érzékelteti Ninocska is, aki így dorgálja meg udvariaskodó elvtársait: „Annak semmi jelentősége, hogy nő vagyok. Mindnyájan dolgozni jöttünk ide, ne pocsékoljuk a drága időt.” Margo munkája a nemek közötti egyenlőség kommentálásánál azért tovább megy, és olyan változatlanul releváns problémákat is felvet, mint a fogamzásgátlás, az abortusz és az egyedülálló anyaság kérdése.

Agnieszka Piksa: *Instructions for a Protester*, 2017, Photo: Eva Broekema / Framer Framed

Amikor az állami intézményrendszer képtelen a társadalom problémáinak képviseletére és megoldására, személyes és közösségi stratégiák kifejlesztése szükséges, amelyek alapja az önszerveződés és az civil aktivizmus. Agnieszka Piksa elvihető, képregényt imitáló kézikönyve, az *Instructions for a Protester* (2017) a lengyel Szolidaritás-mozgalom egyik résztvevőjének tapasztalatai alapján gyűjt össze hasznos tippeket a békés ellenállás mindennapos gyakorlatához. Andreja Kulunčić *Creative Strategies* című hosszútávú kutatási projektjének (2010 óta) része az a könyveket és interjúkat tartalmazó mobil „eszköztár”, amely Horvátország városait járja, hogy népszerűsítse többek között a közvetlen demokrácia, a szindikalizmus, a feminizmus, a fenntarthatóság és a vársohoz való jog elméleteit.

Mykola Ridnyi *Grey horses* (2016) című videója a személyes és a történelmi emlékezet szűrőin keresztül reflektál az egyén társadalmi ellenállásban játszott szerepére, illetve az azonos eszmét valló közösségen belüli nézetek és vélemények különbözőségére. A művész hangfelvételek és rokonok emlékei alapján rekonstruálta anarchista dédnagyapja életének bizonyos részleteit, amiket ukrán diákok, rendőrök, munkások és egy anarchista közösség tagjai játszanak újra a filmben. A múlt és jelen, illetve a valóság és képzelet átfedései az emlékezet-kontsukció ellentmondásos aspektusaira reflektálnak.

Mykola Ridnyi Grey horses (2016) Photo: mykolaridnyi.com

A közelmúlt tüntetéseivel és a közvetlen politikai ellenállással több munka foglalkozik. Gluklya a *Clothes for Demonstrations Against False Election of Vladimir Putin (2011-2015, 2016)* sorozatokból származó vízfestményei és szénrajzai a 2011-2013 közötti Putin-ellenes tüntetésekre reagálnak. Nikita Kadan *Limits of Responsibility* (2014) című installációja a kijevi tüntetések során a Függetlenség terén létrehozott ideiglenes kertet emeli be a galéria terébe és kombinálja egy 1979-es szovjet mezőgazdasági kézikönyv ábrája alapján épített, üresen hagyott kiállítási paravánnal. A 2015-ös örmény tüntetések is előkerülnek Tigran Khachatryan *Like it or Not: The Armenian Communist Party Should Be Given to This Young People* című videóján (2016), amelyet a civil aktivizmus folytatásának szán.

Karol Radziszewski : *QAI/Revolution* (2017), detail. Photo: Eva Broekema / Framer Framed

Két olyan munka látható a kiállításon, amely archívumokat használ fel és értelmez újra. Bár tematikailag eltérő a két projekt, mindkettő rávilágít a megőrzött dokumentumok jelentőségére a múlt és a jelen megértéséhez. Karol Radziszewski installációjában a Queer Archives Institute anyagából szelektál (*QAI/Revolution*, 2017). A művész által kezdeményezett archívum a középkelet európai queer mozgalmakra fókuszál. A válogatás bemutatja például a régió egyik első gayzine-jét és a hozzá kötődő, nyolcvanas években készült privát fotókat, amelyek bepillantást engednek a lengyel homoszexuális közösségek életébe és az „AIDS-korszak” kelet-európai vonatkozásaiiba.

A másik archívumon alapuló munka Tereza Stejskalová (a tranzit.cz munkatársa) és Zbyněk Baladrán kutatásának prezentációja. A *Biafra of Spirit* (2016) cím az 1968-as prágai események és az azzal egyidőben zajló nigériai polgárháború között von párhuzamot, felidézve a nemzetközi szolidaritás egykori szellemét. A hatvanas évektől kezdve a kommunista ideológia internacionalista szellemében számos ázsiai, afrikai és dél-amerikai diák érkezett a szocialista országokba tanulni. Csehszlovákiában a film szak volt a legnépszerűbb, így a külföldi diákok esetenként közvetlenül a cseh újhullám nagy rendezőitől tanultak, és sok izgalmas anyagot hagytak hátra.

Tereza Stejskalová, Zbyněk Baladrán: Biafra of Spirit (2016) Photo: Eva Broekema / Framer Framed

A különböző kultúrák találkozási új tapasztalatokhoz és konfliktushoz vezetett a többnyire homogén népességű társadalomban, amelyek az egykori diákok filmjeiben és írásaiban artikulálódtak. A kiállított videók, fotók és szövegek nemcsak a faji és kulturális különbségekre reflektálnak a „kívülállók” szemszögéből, hanem mindennapi történekeken keresztül teszik érzékelhetővé az internacionalizmus és szolidaritás korabeli légkörét. A projekt szokatlan perspektívából enged bepillantást a hatvanas-hetvenes évek mentalitástörténetébe, de elsősorban a felvetett témákkal kapcsolatos politikai sürgősséget hangsúlyozza.

Forradalmi pillanatok, civil ellenállás, önszerveződés, szolidaritás... A problémák, amelyeket a kiállítás felvet, túlmutatnak a kommunizmus kelet-nyugat dichotómia által leszűkített értelmezési tartományán és kliséin. A meghívott munkák nem csak a forradalmi gondolkodás elméleti dimenzióit világítják meg más-más perspektívákból, hanem visszakövetelik a strukturális elnyomással szembeni politikai ágens-szerepet, és gyakran maguk is a politikai aktivizmus eszközeivé válnak, különböző marginalizált hangokat képviselve. A lényegi kérdés mindezzel kapcsolatban nem az, hogy a marxista ideológiában gyökerező emancipációs stratégiák alkalmazhatók-e a neoliberális piacgazdaság rendszerében, hanem inkább az, hogy a művészeti intézményrendszer vagy az utcák és terek a szubverzív-transzgresszív forradalmiság helyszínei.

A nyitókép forrása: Framer Framed / Twitter